

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

Τα δημοτικά τραγούδια αποτελούν δημιουργήματα της λαϊκής ποίησης και συνδέονται άρρηκτα με τη μουσική και το χορό. Ανήκουν στην προφορική λογοτεχνία η οποία είναι ομαδική, εκφράζοντας τη συνείδηση της κοινότητας, παραδοσιακή και αυθόρμητη. Η δημοτική ποίηση ακμάζει κυρίως αφότου διαμορφώνονται τα κύρια γνωρίσματα της νεοελληνικής γλώσσας και συνεχίζεται έντονα η παραγωγή της και στην περίοδο της Τουρκοκρατίας. Για πολλούς αιώνες η διάδοσή τους γίνεται μέσα από την προφορική παράδοση. Πρώτος ο Θεόδωρος Μανούσης τα συγκέντρωσε και τα μετέφρασε (Βιέννη , 1814). Η Πρώτη έκδοσή τους όμως έγινε από το Γάλλο Κλωντ Φωριέλ (1824-5), ο οποίος τα συγκέντρωσε σε δύο τόμους παίρνοντας υλικό από Έλληνες της Ιταλίας και των Επτανήσων. Η πρωτοβουλία αυτή έφερε σε επαφή τους δυτικούς φιλέλληνες με τον επαναστατημένο ελληνικό λαό. Στη συνέχεια αναπτύχτηκε ο ιδιαίτερος επιστημονικός κλάδος της Λαογραφίας που εισήγαγε και καλλιέργησε στην Ελλάδα ο Νικόλαος Πολίτης.

Τα δημοτικά τραγούδια δεν αποτελούν δημιούργημα ενός ατόμου, αλλά του ίδιου του λαού εκφράζοντας την ανόθευτη λαϊκή ψυχή και τους πόθους του για κάθε είδους ελευθερία. Η έκφραση αυτού ακριβώς του συλλογικού βιώματος απομακρύνει τον υποκειμενικό παράγοντα αφήνοντας στην ανωνυμία το δημιουργό. Αυτοσχέδιοι στιχουργοί επομένως τα συνέθεταν και στη συνέχεια γίνονταν η διάδοσή τους σε διάφορους τόπους. Γι' αυτό άλλωστε δε διασώζονται σε μόνο μία μορφή αλλά σε πολλές παραλλαγές. Η ποιητική και ποιοτική υπεροχή τους είναι αδιαμφισβήτητη και καταδεικνύεται και από το γεγονός ότι άσκησαν μεγάλη επίδραση και στην προσωπική, έντεχνη ποίηση.

Συγκρίνοντας παλιότερα δείγματα δημοτικών τραγουδιών με νεότερα διαπιστώθηκαν κάποια κοινά στοιχεία στην τεχνοτροπία τους διαμορφώνοντας βασικούς κανόνες όπως είναι:

- 1) **Ο λιτός και πυκνός λόγος.** Αποφεύγονται δηλαδή οι μακρηγορίες, χρησιμοποιούνται ελάχιστα επίθετα και ο λόγος συγκροτείται κυρίως με τα ρήματα και τα ουσιαστικά.
- 2) **Η αρχή της ισομετρίας.** Υπάρχει αντιστοιχία νοήματος και μετρικής μορφής. Ολοκληρώνεται το νόημα δηλαδή στον ίδιο στίχο αποκλείοντας μ' αυτό τον τρόπο τους διασκελισμούς, τη μεταπήδηση δηλαδή του νοήματος στην επόμενη μετρική ενότητα. Συχνά το κύριο νόημα πέφτει στο πρώτο ημιστίχιο, ενώ το δεύτερο συμπληρώνει, επαναλαμβάνει ή έρχεται σε αντίθεση με το νόημα του πρώτου. Ο νόμος της ισομετρίας επομένως φανερώνει την ισορροπία και της αρμονία του τραγουδιού.
- 3) **Το θέμα των άσκοπων ερωτημάτων.** Αποτελούν έναν τρόπο προώθησης της ποιητικής αφήγησης και συχνά κορυφώνουν την ποιητική ένταση.

- 4) **Το θέμα του αδυνάτου.** Είναι ένας χαρακτηριστικός τρόπος για να δείξουμε πως κάτι δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί σε καμία περίπτωση, παρά μόνο αν παραβιαστεί ένας νόμος της φύσης.
- 5) **Οι προσωποποιήσεις.** Κάθε άψυχο ή άψυχο μπορεί να μιλάει και να παίρνει μέρος στη δράση (π.χ. πουλιά , δέντρα, άλογα κ. α.), εκφράζοντας μ' αυτό τον τρόπο τη στενή σχέση του ανθρώπου με η φύση.
- 6) **Η τυπικότητα.** Υπάρχουν στερεότυπες λέξεις και εκφράσεις που επαναλαμβάνονται, όπως κάποια σύνθετα (π.χ. πρωτομάστορας, γλυκοτραγουδούσαν), ζεύγη λέξεων (βουνά- κάμποι), μοτίβα μεταβατικά από την αφήγηση στο διάλογο ή το αντίθετο (Από μακριά τον χαιρετά και από κοντά του λέει) , τυπικές σκηνές (γλεντιού, μάχης).
- 7) **Τριμερές σχήμα .** Τα τρία μέλη κλιμακώνονται επαναληπτικά ή αυξητικά (Κοιμήσου αστρί, κοιμήσου αυγή, κοιμήσου νιο φεγγάρι)
- 8) **Το μέτρο.** Ο στίχος είναι ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος, συνήθως χωρίς ομοιοκαταληξία.
- 9) **Τα σχήματα λόγου.** Συχνότερα είναι η επανάληψη, η αντίθεση, η υπερβολή , η μεταφορά.
- 10) **Οι ήρωες.** Διαγράφονται σχηματικά, με προβολή του κύριο χαρακτηριστικού τους , χωρίς να ξεχωρίζουν ως ιδιαίτεροι χαρακτήρες.